

Vergaderjaar 2015–2016

21 501-02

Raad Algemene Zaken en Raad Buitenlandse Zaken

Nr. 1644

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 19 juli 2016

De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister van Buitenlandse Zaken over de brief van 8 juli 2016 over de geannoteerde agenda van de Raad Buitenlandse Zaken van 18 juli 2016 (Kamerstuk 21 501-02, nr. 1641). Tevens zijn voor dit schriftelijk overleg de volgende stukken geagendeerd: het verslag van de Raad Buitenlandse Zaken van 20 juni 2016 (Kamerstuk 21 501-02, nr. 1639); Fiche: Mededeling geïntegreerd EU-beleid noordpoolgebied (Kamerstuk 22 112, nr. 2150); Fiche: Mededeling externe dimensie migratie (Kamerstuk 22 112, nr. 2157).

De vragen en opmerkingen zijn op 12 juli 2016 aan de Minister van Buitenlandse Zaken voorgelegd. Bij brief van 17 juli 2016 zijn de vragen beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
Eijsink

De griffier van de commissie,
Van Toor

Informele ontmoeting met Secretary of State Kerry

In de geannoteerde agenda is te lezen dat tijdens het informele ontbijt met Secretary of State (SoS) John Kerry waarschijnlijk meerdere onderwerpen aan bod zullen komen, waaronder het Midden-Oosten Vredesproces (MOVP). Recentelijk verscheen een nieuw rapport van het Midden-Oosten Kwartet. Hoewel het rapport erin slaagt om belangrijke problemen te benoemen zijn de leden van de PvdA-fractie van mening dat het rapport een hoog gehalte «open deuren» bevat: het is vooral een bevestiging van bekende bevindingen, terwijl concrete voorstellen en een gevoel van urgentie volledig ontbreken. Wat is de mening van het kabinet ten aanzien van het Kwartetrapport?

1. Antwoord van het kabinet

Het Kabinet verwelkomt het Kwartetrapport. Het rapport geeft een feitelijk onderbouwde weergave van de trends ter plaatse die een bedreiging vormen voor de twee-statenoplossing. Het rapport bevat daarnaast enige concrete aanbevelingen aan beide partijen over de stappen die nodig zijn om de twee-statenoplossing dichterbij te brengen. Het rapport kan aan kracht winnen als het gevolgd wordt door concrete initiatieven.

De waarde van het Kwartetrapport is mede gelegen in het feit dat de vier opstellers (EU, VN, Rusland en de VS) gezamenlijk de balans opmaken en zich eensgezind uitspreken over wat Israël en de Palestijnen te doen staat. Terecht legt het Kwartetrapport de verantwoordelijkheid voor het dichterbij brengen van een twee-statenoplossing bij beide partijen, die onafhankelijk van elkaar in beleid en daden oprecht *commitment* aan de twee-statenoplossing moeten tonen.

Het kabinet is bezorgd over recente stappen van beide partijen, die juist het tegendeel van goede wil laten zien: de recente Israëlische aankondiging van uitbreiding van nederzettingen en het uitblijven van een veroordeling van recent geweld door de Palestijnse Autoriteit. Het kabinet spreekt de partijen hier op aan en roept hen op transformatieve stappen te zetten.

Het rapport roept ook vragen op rondom de status van het Kwartet. In diverse internationale media werd bericht over diplomatieke inspanningen van Israël in de aanloop naar de publicatie van het rapport met als doel de passages over nederzettingen af te zwakken. Kan de Minister dit bevestigen? Zo ja, deelt de Minister de mening van de PvdA-fractie dat indien het rapport is afgezwakt op aandringen van Israël dit een ernstige aantasting is van de geloofwaardigheid van het Kwartet? Is hij bereid om dit ter sprake te brengen tijdens het overleg met Secretary Kerry?

2. Antwoord van het kabinet

Zowel Israël als de Palestijnen hebben de kans gehad hun zienswijze aan de leden van het Kwartet kenbaar te maken. De Israëlische premier Netanyahu heeft vorige maand een aantal gesprekken gevoerd met de Kwartetleden en het is aannemelijk dat hij daarbij het Israëlisch standpunt over het voetlicht heeft gebracht. Dat het rapport door zowel de Palestijnse Autoriteit als Israël negatief is ontvangen is een teken dat het rapport niet uitsluitend de zienswijze van één van de partijen weergeeft. Tijdens de ontmoeting met Minister Kerry zal naar verwachting gesproken worden over het Kwartetrapport en de follow-up.

Het rapport werd door de Palestijnse Autoriteit zeer negatief ontvangen en er werd zelfs gespeculeerd over het verbreken van de banden met het Kwartet uit onvrede over de in Palestijnse ogen veel te zwakke stellingnames in het rapport, bijvoorbeeld aangaande nederzettingen en de bezetting. Wat de PvdA-fractie betreft zou dit een slechte stap zijn: het verbreken van banden draagt niet bij aan een oplossing. Hoe ziet de Minister dit? Graag horen de leden van de PvdA-fractie ook of het rapport nog tot verdere stappen zal leiden, bijvoorbeeld een VN-resolutie.

3. Antwoord van het kabinet

Het Kwartetrapport biedt diverse aanknopingspunten voor vervolgstappen en samenwerking: het Arab Peace Initiative, het Franse MOVP-initiatief en de VN-Veiligheidsraad. Deze laatste kwam op 12 juli jl. bijeen in het reguliere driemaandelijke open debat over de situatie in het gehele Midden-Oosten. De Palestijnen toonden daar hun teleurstelling over het Kwartetrapport, maar benoemden ook de positieve punten. Zij reppen niet over het verbreken van de banden met het Kwartet. Naar verwachting zal de Veiligheidsraad nota nemen van het Kwartetrapport en op korte termijn in een besloten zitting de aanbevelingen bespreken. Het kabinet is van mening dat de verantwoordelijkheid voor opvolging van het Kwartetrapport in eerste instantie bij beide partijen ligt, waarbij de internationale gemeenschap ondersteunend kan zijn.

De leden van de SP-fractie maken zich grote zorgen over de ontwikkelingen in Libië, waar onderlinge strijd de totstandkoming van een eenheidsregering met effectief gezag blijft dwarsbomen. Een recent bericht (*Middle East Eye*, 8 juli 2016) stelt dat Franse, Britse en Amerikaanse militairen generaal Khalifa Haftar in het oosten van het land steunen met het coördineren van luchtaanvallen. Dit terwijl de generaal zich keert tegen de nieuwe, door de VN gesteunde eenheidsregering in Tripoli. Kan de Minister dit bericht bevestigen? Zo niet, is de Minister dan bereid navraag hiernaar te doen bij de Amerikaanse Minister van Buitenlandse Zaken?

4. Antwoord van het kabinet

De aanwezigheid van Amerikaanse Special Forces in Libië is door de Amerikaanse autoriteiten in de media bevestigd.

Is de Minister van mening dat groepen die de eenheidsregering niet steunen niet door Westerse landen gesteund zouden moeten worden?

5. Antwoord van het kabinet

Met de totstandkoming van de Presidentiële Raad is in Libië een counterpart ontstaan voor de internationale gemeenschap. Deze heeft vooralsnog beperkte legitimiteit en uitvoeringscapaciteit. Het is van groot belang dat de internationale betrokkenheid bij Libië zo veel mogelijk gericht is op het bij elkaar brengen van de verschillende partijen en versterking van de positie van de eenheidsregering.

Is de Minister verder bereid zorgen te uiten richting de Amerikaanse Minister wat betreft mogelijke wapenleveranties aan de nieuwe regering in Libië? Wat is de actuele stand van zaken op dit gebied, zo vragen de leden van de SP-fractie.

6. Antwoord van het kabinet

Op 16 mei 2016 vond in Wenen een Ministeriële bijeenkomst over Libië plaats. Hier waren vertegenwoordigers bij aanwezig uit

21 landen waaronder de P5 evenals de EU, de VN, de Arabische Liga en de Afrikaanse Unie.

Na afloop van de bijeenkomst is een gemeenschappelijke verklaring uitgebracht. Hierin wordt o.a. vermeld dat de Libische eenheidsregering heeft aangegeven de intentie te hebben een verzoek in te dienen bij de VN Libië Sancties Commissie om een uitzondering te maken op het geldende wapenembargo. Deze uitzondering moet het de eenheidsregering mogelijk maken om ook *lethal weapons* en materiaal te verwerven om zo door de VN aangemerkte terroristische groeperingen (waaronder IS) te bestrijden. In reactie geven de ondertekenaars van het communiqué aan dat eventuele aanvragen van de eenheidsregering gesteund zullen worden, maar tegelijkertijd het VN-wapenembargo te willen blijven versterken.

De Libische eenheidsregering heeft voorsnog geen formeel verzoek tot een uitzondering ingediend bij de Sancties Commissie. Het kabinet is van mening dat er bij een eventuele uitzondering voldoende rekening moet worden gehouden met het mogelijke omleidingsrisico van de te leveren wapens en duidelijke afspraken moeten worden gemaakt om het risico dat wapens in de verkeerde handen vallen te minimaliseren.

Latijns-Amerika

De Minister schrijft, in het kader van de Political Dialogue and Cooperation Agreement (PDCA), dat Cuba het Gemeenschappelijk Standpunt (GS) uit 1996 het liefst nog voor de ondertekening van de PDCA ziet ingetrokken. Een aantal EU-lidstaten zou hier hetzelfde over denken. De leden van de VVD-fractie vragen de Minister om een nadere toelichting te geven van de verhoudingen binnen de EU ten aanzien van voor- en tegenstanders van een voortijdige intrekking van het GS?

7. Antwoord van het kabinet

De Raad is eensgezind over het belang van het PDCA. Het moment waarop het GS ingetrokken dient te worden, ligt echter nog open. Gezien het vertrouwelijke karakter van de vergaderingen in de Raad, doet het kabinet geen uitspraken over de positie van individuele Lidstaten.

Een aantal lidstaten lijkt Cuba tegemoet te willen komen door het GS spoedig in te trekken. Een aantal andere lidstaten is van mening dat het GS pas ingetrokken dient te worden gelijktijdig met de ondertekening van het PDCA, of op het moment dat de voorlopige toepassing van het PDCA van kracht wordt. Het kabinet neemt in deze discussie het in de geannoteerde agenda van de Raad Buitenlandse Zaken van 18 juli 2016 (Kamerstuk 21 501-02, nr. 1641) genoemde standpunt in. Indien de ontwikkelingen tijdens de Raad van 18 juli a.s. daar aanleiding toe geven zal uw Kamer hierover worden geïnformeerd via het verslag van deze Raad.

Op welke manier spant het kabinet zich in om steun te verwerven voor het Nederlandse standpunt – pas intrekken nadat de PDCA van kracht is geworden? Is de Minister bereid de Kamer te informeren over de uitkomst over al dan niet voortijdig intrekken van het GS wanneer hierover een besluit is genomen?

8. Antwoord van het kabinet

Het Kabinet heeft het Nederlandse standpunt veelvuldig en op alle niveaus in Raadskader naar voren gebracht, en zal zich hier ook in de komende discussies voor inzetten. Daarnaast is het Nederlandse standpunt bilateraal met verschillende EU lidstaten besproken. Uw Kamer zal via de gebruikelijke kanalen worden geïnformeerd indien hier aanleiding toe is.

In de brief vermeldt de Minister het akkoord tussen de Colombiaanse regering en de FARC. In hoeverre is dit akkoord in gevaar door onenigheid binnen de FARC over het al dan niet inleveren van wapens en het staken van de strijd, zo vragen de leden van de VVD-fractie. (<http://www.trouw.nl/tr/nl/4496/Buitenland/article/detail/4335095/2016/07/07/FARC-eenheid-weigert-wapens-in-te-leveren.dhtml>)

9. Antwoord van het kabinet

De onderhandelingen over een definitief vredesakkoord met de FARC zijn niet direct in gevaar. Het risico dat bepaalde onderdelen van de FARC niet zullen demobiliseren bestaat al zolang het vredesproces gaande is. Er is geen aanleiding te denken dat dit risico recentelijk is toegenomen. De in de pers genoemde onenigheid binnen de FARC betreft een relatief kleine groep met duidelijk andere belangen (o.a. drugshandel). De FARC-onderhandelaars in Havana hebben afstand genomen van hun weigering om de wapens niet in te leveren. Hierbij dient ook opgemerkt te worden dat het onderhandelingsproces nog niet volledig is afgerond, zoals te kennen gegeven in de geannoteerde agenda voor deze Raad.

Tijdens het plenaire debat van 30 juni is de situatie in Venezuela uitgebreid besproken (Handelingen II 2015/16, nr. 103, debat over de Venezolaanse verkiezingen). Toch hebben de leden van de PvdA-fractie een korte vraag ten aanzien van de recente onverwachte openstelling van de grens met Colombia voor een periode van 12 uur. Maar liefst 25 duizend Venezolanen maakten van de tijdelijke openstelling gebruik om levensmiddelen in te slaan in Colombia. Kunnen we dit zien als de eerste tekenen dat het regime van president Maduro begint te onderkennen dat er een humanitaire crisis plaatsvindt in zijn land? Biedt dit aanknopingspunten voor de toegang van internationale humanitaire hulp tot Venezuela?

10. Antwoord van het kabinet

Na de tijdelijke openstelling door de Venezolaanse regering van de grensovergang van Táchira (Venezuela) naar Cúcuta (Colombia) heeft de Colombiaanse Minister van Buitenlandse Zaken gezegd op korte termijn een ontmoeting te hebben met haar Venezolaanse counterpart om te spreken over heropening van de grens. Deze ontmoeting staat naar verluidt gepland voor 4 augustus a.s.

De EU vertegenwoordiging in Venezuela besteedt voortdurend aandacht aan de situatie en zoekt mogelijkheden om toelating van humanitaire hulp mogelijk te maken. Ook regionale organisaties zoals de Mercosur roepen Venezuela op om humanitaire hulp te accepteren. De oproep van de internationale gemeenschap is voornamelijk tevergeefs, maar blijft onderdeel van de dialoog met Venezuela. Nederland zet zich er voor in middels een dialoog aan te dringen op acceptatie van humanitaire hulp.

Aangaande de onderhandelingen tussen de Colombiaanse regering en de FARC zijn de leden van de PvdA-fractie blij met het gepresenteerde deelakkoord over een definitief staak-het-vuren. Nu hiermee het

gewapende conflict is beëindigd ziet de PvdA-fractie uit naar een algeheel vredesakkoord. Eerder heeft de PvdA-fractie nadruk gelegd op het aspect van *transitional justice*. Dat aspect is één van de meest controversiële binnen de onderhandelingen. In reactie op onze vragen heeft de Minister eerder toegezegd dat Nederland zal bekijken hoe het op dit gebied kan bijdragen aan de onderhandelingen. Tijdens het Algemeen Overleg RBZ in april van dit jaar (Kamerstuk 21 501-02, nr. 1630) zei de Minister dat hij in overleg is met de Colombiaanse regering om te bezien hoe het aspect van *transitional justice* het beste uitgewerkt kan worden. Kan de Minister een update geven van dit overleg?

11. Antwoord van het kabinet

In december 2015 sloten de Colombiaanse regering en de FARC een deelakkoord over *transitional justice*. Nederland heeft aangekondigd bij te willen dragen aan de implementatie van dit deelakkoord over *transitional justice*. Daar is door Colombia positief op gereageerd. Tot verdere uitwerking hiervan is het op dit moment nog niet gekomen. In de nabije toekomst zal duidelijk moeten worden hoe er aan dit aanbod daadwerkelijk uitvoering gegeven zal worden.

Nederland verleent daarnaast al jarenlang steun aan de monitoeringsmissie van de OAS (MAPP-OEA) (ter ondersteuning van het vredesproces), dat voor een belangrijk deel is gericht op ondersteuning van *transitional justice* in conflictgebieden in Colombia.

De leden van de SP-fractie verbazen zich erover dat Latijns-Amerika op de agenda van de Raad Buitenlandse Zaken staat, maar dat de politieke ontwikkelingen in Brazilië daarbij niet aan de orde (lijken te) komen. Dit terwijl in mei president Dilma Rousseff werd afgezet en sindsdien veel schandalen naar buiten zijn gekomen, onder meer een bericht over hoe invloedrijke, van corruptie verdachte personen zich inspanden om de afzetting van Rousseff te realiseren. Menig analist heeft, op basis van dit op gelekte telefoongesprekken gebaseerde bericht evenals andere berichten, de afzetting van Rousseff een coup genoemd. Deelt de Minister die analyse?

12. Antwoord van het kabinet

De start van het impeachmentproces tegen president Dilma Rousseff is geheel verlopen volgens het proces zoals vastgelegd in de Grondwet van Brazilië. Het Braziliaans Hooggerechtshof heeft de legitimiteit van het doorlopen proces verschillende malen bevestigd. Het democratisch verkozen Braziliaanse Parlement heeft zich in meerderheid voor de start van het impeachmentproces uitgesproken. Het kabinet deelt de inschatting daarom niet dat er sprake zou zijn geweest van een staatsgreep.

Kan de Minister ook meer in het algemeen ingaan op de politieke ontwikkelingen in Brazilië en daarbij aangeven welk standpunt de EU en Nederland innemen ten opzichte van de ontwikkelingen in dit grootste Latijns-Amerikaanse land, zo vragen de leden van de SP-fractie.

13. Antwoord van het kabinet

Het kabinet volgt de situatie in Brazilië nauwgezet en onderkend dat de situatie vanuit verschillende oogpunten zorgwekkend is. Brazilië verkeert in een politieke en economische crisis. De ontwikkelingen rondom het impeachmentproces en de politieke schandalen die voortvloeien uit het *Lava Jato* («Wasstraat») onderzoek zorgen al geruime tijd voor politieke onzekerheid.

Deze situatie beperkt de politieke slagkracht van Brazilië om een antwoord te formuleren op de diepe economische recessie die het land in haar greep houdt. Tegelijkertijd is de onafhankelijkheid en doortastendheid die de rechterlijke macht in het *Lava Jato* onderzoek laat zien een lichtpunt.

Zie verder ook de beantwoording van de vraag 12, over het impeachment proces tegen president Dilma Rousseff. Het kabinet ziet dit proces niet als een staatsgreep.

De leden van de D66-fractie zijn bezorgd over de situatie in Venezuela. De genoemde leden constateren dat er in Venezuela een chronisch tekort is aan voedsel en medische voorzieningen en dat het parlement van Venezuela heeft gepleit voor internationale hulp. De Venezolaanse overheid houdt echter internationale humanitaire hulp van internationale en non-gouvernementele organisaties tegen. De leden van de D66-fractie zijn van mening dat de Minister samen met eensgezinde partners en de EU bij de Venezolaanse overheid dient te pleiten voor het toelaten van internationale humanitaire hulp.

China

De leden van de VVD-fractie constateren dat het Permanente Hof van Arbitrage in Den Haag op 12 juli jl. China's economische aanspraken op grote delen van de Zuid-Chinese Zee heeft afgewezen. Er zijn volgens het Hof geen juridische gronden voor de «historische rechten» die China claimt in het gebied binnen de zogenoemde «nine-dash line», een demarcatielijn uit 1947. China heeft al laten weten de uitspraak niet te erkennen. Op welke wijze heeft deze gerechtelijke uitspraak gevolgen voor de opstelling van de EU ten opzichte van deze kwestie?

14. Antwoord van het kabinet

De EU neemt geen standpunt in over de territoriale claims in de Zuid- en Oost-Chinese Zee, maar pleit voor vreedzame beslechting van geschillen in overeenstemming met het internationaal recht, zoals het UNCLOS, met inbegrip van voorleggen van geschillen aan internationale hoven en tribunalen. Dit standpunt blijft onverkort van kracht zoals blijkt uit de verklaring van Hoge Vertegenwoordiger Mogherini namens de EU van 15 juli jl. President Tusk van de Europese Raad gaf al eerder op 13 juli jl. aan te hopen dat de uitspraak «een positief momentum zou creëren voor het vinden van een oplossing voor het geschil in de Zuid-Chinese Zee». Hij stelde tevens dat de EU zich zal blijven uitspreken voor het internationaal recht, inclusief UNCLOS. Diezelfde dag bevestigde HV Mogherini dat de EU geen standpunt inneemt over de claims van onder andere China. Zij riep verder alle landen in de regio op gerechtelijke uitspraken te respecteren, evenals het VN Zeerechtverdrag dat de vrije doorvaart van schepen garandeert.

En voor de relatie tussen de EU en China? De leden van de VVD-fractie vragen de Minister om de Kamer te informeren over de reacties van andere EU-lidstaten op deze uitspraak en over hetgeen besproken wordt tijdens de RBZ.

15. Antwoord van het kabinet

De EU en China hebben een Strategisch Partnerschap dat een kader biedt voor de relatie tussen de EU en China over de volle breedte. De recente, gezamenlijke mededeling van HV Mogherini en de Commissie, die de basis vormt voor de nieuwe EU-China

Strategie, gaat uit van de gedachte dat de EU haar belangen moet bevorderen binnen haar betrekkingen met China. In de relatie tussen de EU en China, zullen universele waarden centraal blijven staan, wordt erkend dat China een grotere rol in het internationale systeem moet kunnen spelen en wordt China opgeroepen bij te dragen aan het internationale systeem. De relatie tussen de EU en China is gebaseerd op een positieve partnerschapsagenda in combinatie met constructieve omgang met verschillen. Tegelijkertijd is het de inzet van de EU om te blijven investeren in regionale veiligheid in de Aziatische Pacific. De EU wil hiertoe ook bestaande partnerschappen met andere landen in de regio verder ontwikkelen. De EU blijft het belang van vrijheid van scheep- en luchtvaart benadrukken evenals het belang van de vreedzame beslechting van geschillen en de naleving van het internationale recht. In die inzet zal de uitspraak geen verandering brengen. Op de uitkomst van de discussie in de Raad Buitenlandse Zaken op 18 juli 2016 kan niet worden vooruitgelopen. Uw Kamer zal op de gebruikelijke wijze worden geïnformeerd over de discussie in de RBZ.

Ten aanzien van China spreken de leden van de PvdA-fractie hun zorgen uit over de verslechterende situatie als het gaat om mensenrechten en vrijheden. In het laatste jaar zijn diverse wetten aangenomen die onder het mom van nationale veiligheid gebruikt kunnen worden om de bewegingsruimte van journalisten, mensenrechtenverdedigers en kritische organisaties ernstig te beperken. Het is een fenomeen dat we in meer landen zien en de PvdA-fractie hecht er waarde aan dat de Nederlandse regering hier scherp afstand van neemt.

De leden van de PvdA-fractie zijn blij met de publicatie van de «*Elements for a new EU strategy on China*»: voor deze leden is het altijd van belang geweest dat de EU-lidstaten gezamenlijk optrekken als het gaat om de betrekkingen met China en dat uitgangspunt komt sterk terug in het gepubliceerde document. Het belang van mensenrechten en vrijheden in de dialoog met China wordt in het document voldoende benadrukt. Tevens zijn de leden van de PvdA-fractie blij dat er wordt gezocht naar meer samenwerking met China op het gebied van buitenlands beleid.

Recentelijk verscheen er een publicatie van Amnesty International waarin de diplomatieke inspanningen van Nederland om mensenrechtenverdedigers in China te steunen onder de loep zijn genomen. Het eindoordeel is onvoldoende: Nederland hanteert een standaardaanpak die niet is aangepast op de verslechterde situatie. Er is een gebrek aan transparantie waardoor de resultaten van het Nederlandse beleid te weinig zichtbaar zijn. Bovendien hebben Chinese mensenrechtenverdedigers weinig begrip voor het gebruik van «stille diplomatie»: zij zeggen juist gebaat te zijn bij publiekelijke steun. Ook zouden Chinese mensenrechtenverdedigers behoefte hebben aan intensievere contacten met diplomaten en regeringsfunctionarissen. De leden van de PvdA-fractie erkennen dat stille diplomatie soms de meeste effectieve werkwijze is, maar zien ook de waarde die publieke statements en acties kunnen hebben voor mensenrechtenverdedigers. Kan de Minister hierop reflecteren? Wat is zijn reactie op het rapport van Amnesty, genaamd *A ritual dance with the dragon*?

16. Antwoord van het kabinet

In het Nederlandse en Europese beleid ten aanzien van China is veel aandacht voor mensenrechten zoals ook naar voren komt in de recent gepubliceerde gezamenlijke mededeling van Hoge Vertegenwoordiger Mogherini en de Europese Commissie. Het kabinet beschouwt de repressieve mensenrechtensituatie in

China als zorgelijk en is met name bezorgd dat vooruitgang op het terrein van politieke en burgerlijke rechten en vrijheden is achtergebleven en op deelterreinen zelfs lijkt afgenomen.

In het Nederlandse mensenrechtenbeleid spelen mensenrechtenverdedigers een belangrijke rol. Het is belangrijk dat de Chinese autoriteiten hen als bondgenoten voor vooruitgang gaan beschouwen, en niet als tegenstanders. Daarom zet Nederland zich in voor mensenrechtenverdedigers in China: bilateraal, in EU-verband, multilateraal en met partners zoals ngo's. Zo proberen Nederlandse overheidsvertegenwoordigers rechtszaken tegen mensenrechtenverdedigers bij te wonen. Verder financiert Nederland trainingen aan mensenrechtenverdedigers zodat zij veiliger en beter hun belangrijke werk kunnen doen. De situatie van mensenrechtenverdedigers is ook aan de orde gekomen tijdens de laatste ronde van de bilaterale mensenrechtenconsultaties in oktober 2015 en tijdens mijn bezoek aan China in juni 2015. Stille diplomatie is een belangrijk onderdeel van de inzet voor mensenrechten in China, omdat in die dialoog algemene zorgen en specifieke zaken kunnen worden aangekaart. Bewindspersonen besteden bij hun gesprekken met Chinese counterparts op gepaste wijze aandacht aan mensenrechten op hun eigen terrein.

Het kabinet verwelkomt het rapport van Amnesty International en beziet continu hoe de Nederlandse en internationale inzet voor de mensenrechtensituatie in China kan worden verbeterd. Het kabinet neemt de aanbevelingen van Amnesty International graag ter harte waar het bijvoorbeeld gaat over het verhogen van de zichtbaarheid van mensenrechtenverdedigers en het beter betrekken van mensenrechtenverdedigers bij het Nederlandse en EU-beleid. In contacten met mensenrechtenverdedigers kan dan intensiever worden gesproken hoe stille diplomatie en publieke steun hun situatie kunnen verbeteren. Het kabinet blijft graag met Amnesty International daarover in gesprek.

Amnesty International verwijst ook naar de zorgwekkende arrestaties van vele advocaten en andere mensenrechtenverdedigers in de zomer van 2015. Nederland heeft hier een aantal keer publiekelijk op gereageerd, bijvoorbeeld via verklaringen in EU-verband en met gelijkgezinde landen. Verder ondertekende de EU in februari jl. samen met de ambassades van gelijkgezinde landen een brief aan de Chinese regering waarin onder andere aandacht wordt gevraagd voor de arrestaties en hechtenis van mensenrechtenverdedigers en -advocaten. In maart van dit jaar steunde Nederland daarnaast samen met andere gelijkgezinde landen een verklaring van de VS tijdens de zitting van de VN Mensenrechtenraad hierover. In mei van dit jaar plaatste de ambassade in Peking een bericht op de website om opnieuw aandacht te vragen voor de mensenrechtenadvocaten en -verdedigers die nog steeds in hechtenis zitten.

De relatie van de EU met China komt ook aan bod tijdens de Raad Buitenlandse Zaken, omdat een nieuwe EU-strategie ten aanzien van China wordt opgesteld. De leden van de SP-fractie zijn het met de Minister eens dat de bescherming van mensenrechten van essentieel belang in de relatie met China moet blijven. Wel zijn er zorgen over de ontwikkelingen in China. Amnesty International stelt dat sinds president Xi Jinping aan de macht is de repressie in China enorm is toegenomen. Deelt de Minister die opvatting? Amnesty International uit in een recent rapport (*Een rituele*

dans met de draak?, 7 juli 2016) stevige kritiek op het bilaterale beleid ten opzichte van China. Gesteld wordt onder meer dat de diplomatieke inzet van Nederland om mensenrechten in China aan te kaarten tekort schiet en dat, ondanks drastisch verslechtering op het gebied van de mensenrechtensituatie, de omgang met China voor Nederland «business as usual» bleef. Is de Minister bereid, eventueel afzonderlijk, hierop te reageren en eveneens te reageren op de aanbevelingen die Amnesty International in het rapport doet, zo vragen de leden van de SP-fractie.

17. Antwoord van het kabinet

Voor de beantwoording van deze vragen verwijs ik u naar de beantwoording van vraag 16.

De leden van de D66-fractie constateren dat het Permanent Hof voor Arbitrage vandaag uitspraak gedaan heeft waaruit blijkt dat China geen aanspraak kan maken op de betwiste gebieden in de Zuid-Chinese Zee. China heeft ondertussen al aangegeven deze uitspraak naast zich neer te leggen. Wat is de reactie van de regering hierop en wat zal de reactie in Europees verband hierop zijn?

18. Antwoord van het kabinet

Voor de beantwoording van deze vraag verwijs ik u naar de beantwoording van vraag 14.

Voorts constateren de leden van de D66-fractie dat er een nieuwe EU-China strategie gepubliceerd is. Wat is de inzet van de regering om meer bescherming en erkenning van mensenrechtenverdedigers hierin te waarborgen?

19. Antwoord van het kabinet

Voor de beantwoording van deze vraag verwijs ik u naar de beantwoording van vraag 16.

Migratie

Over de migratiecompacts met zeven belangrijke migratielanden schrijft de Minister dat die afspraken snel vorm moeten krijgen. De leden van de VVD-fractie vragen de Minister om een concreter tijdspad te schetsen met stappen om dit te bereiken.

20. Antwoord van het kabinet

De Europese Raad van 28 en 29 juni heeft Hoge Vertegenwoordiger Mogherini de opdracht gegeven de migratiecompacts te coördineren, waarbij de inzet is de eerste compacts voor het einde van het jaar af te sluiten. De voorbereidingen hiervoor zijn in volle gang, met nauwe betrokkenheid van de lidstaten. Met de zeven prioritaire landen zijn politieke dialogen gepland. De Europese Raad van oktober zal monitoren of het proces voldoende gevorderd is en of er wellicht aanvullende maatregelen nodig zijn.

De leden van de D66-fractie lezen in het Fiche over de externe dimensie van migratie (Kamerstuk 22 112, nr. 2157) dat het kabinet vindt dat er gewerkt moet worden aan hervestiging van vluchtelingen. Wat is de Nederlandse inzet hierin, zowel in Europees verband als op de aankomende VN-top hierover? Is de regering bereid het vierjaarlijkse UNHCR quotum aan te passen aan de huidige ontwikkelingen op het gebied van migratie en een veel substantiëlere toezegging te doen? Wat is verder de voortgang van de al eerder toegezegde hervestigingsdoelen in Europees verband?

21. Antwoord van het kabinet

De kamerbrief van 8 september 2015 (Kamerstuk 21 501-02, nr. 1525) vormt de basis voor het kabinetsbeleid over migratie en zal dus ook voor de VN top op 19 september a.s. leidend zijn. Hervestiging maakt hier onderdeel van uit, enerzijds als middel om op gereguleerde wijze hulp te kunnen bieden aan kwetsbare vluchtelingen en anderzijds als middel van verantwoordelijkheidsdeling. Het kabinet is voorstander van het vergroten van het aantal landen dat deelneemt aan het UNHCR hervestigingsprogramma en meent dat ervaren hervestigingslanden startende hervestigingslanden kunnen ondersteunen in de ontwikkeling van een hervestigingsprogramma. In EU verband heeft Nederland zich hier als EU voorzitter voor ingezet en ook resultaten geboekt (brief «Overzicht van de resultaten van het Nederlands Voorzitterschap op de JBZ-terreinen Veiligheid en Justitie en Asiel en Migratie» van het Ministerie van V&J (Kamerstuk 32 317, nr. 433)). Ook in zijn hoedanigheid van lidstaat blijft Nederland zich hier na afloop van het voorzitterschap voor inzetten.

Gezien het record aantal mensen dat wereldwijd op de vlucht of ontheemd is en de aanhoudende migratiedruk in de EU, acht het kabinet het belangrijk dat er zowel binnen de EU als in VN-kader nadere afspraken worden gemaakt. Het kabinet zal de Kamer per separate brief informeren over de inzet van het kabinet voor de genoemde VN top.

De genoemde inzet van het kabinet heeft geen gevolgen voor het huidige meerjarige beleidskader voor hervestiging om in de periode van 2016–2019 circa 2000 vluchtelingen te hervestigen. Het kabinet handhaaft dit onverkort. Daarnaast is de Kamer onlangs nog geïnformeerd over het voornemen van het kabinet om het Nederlandse aandeel in de afspraken in het kader van de EU-Turkije verklaring in te vullen middels hervestiging tot maximaal circa 4.000 Syrische vluchtelingen vanuit Turkije de komende jaren (antwoord op Kamervragen lid Gesthuizen (SP) over het bericht dat Turkije Syrische vluchtelingen niet laat uitreizen (Aanhangsel Handelingen II 2015/16, nr. 3088) d.d. 8 juli 2016). Het kabinet zal hierbij gebruik maken van de door de Europese Commissie voorgestelde mogelijkheid om de Nederlandse verplichtingen in het kader van het herplaatsingsbesluit van 22 september 2015 deels op deze manier in te vullen (Council Decision amending Council Decision EU 2015/1601). Het spreekt vanzelf dat deze inzet mede afhankelijk is van de wijze waarop de toestroom naar de EU en in het bijzonder Nederland zich de rest van het jaar ontwikkelt en de afspraken tussen de EU en Turkije verder worden uitgevoerd.

Voor de voortgang van de hervestiging in Europees verband verwijs ik uw kamer graag naar de vijfde voortgangsrapportage over herplaatsing en hervestiging die de Commissie op 13 juli jl. heeft uitgebracht. De Commissie stelt hierin vast dat gedurende de periode van 14 juni tot 11 juli 2016 de inspanningen van de lidstaten op hervestiging verder zijn gestegen, met name in het kader van de implementatie van de EU-Turkije Verklaring (http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/European-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/20160713/fifth_report_on_relocation_and_resettlement_en.pdf)

De leden van de D66-fractie zijn van mening dat er inderdaad nauw samengewerkt moet worden met herkomst-, transit- en opvanglanden. Het is van groot belang dat er perspectief komt voor mensen in hun eigen regio. De genoemde leden zijn daarom erg kritisch op het toepassen van zogenaamde negatieve conditionaliteit, zeker op het gebied van ontwikkelingshulp. Vindt het kabinet het een goed idee om landen die niet voldoende meewerken op het gebied van migratie te korten op ontwikkelingsgeld dat is bedoeld voor de allerarmsten? Op basis waarvan denkt het kabinet dat negatieve conditionaliteit op gebieden buiten migratie zelf effectief kan zijn?

22. Antwoord van het kabinet

Het kabinet geeft de voorkeur aan de inzet van positieve maatregelen binnen een partnerschapsbenadering om irreguliere migratie tegen te gaan, opvang in de regio te verbeteren, grondoorzaken aan te pakken en de samenwerking op terugkeer te versterken. Zoals uiteengezet in het BNC fiche over de Mededeling externe dimensie migratie (Kamerstuk 22 112, nr. 2157), acht het kabinet een positieve koppeling het meest effectief om landen te overreden onderdanen terug te nemen.

Tegelijkertijd worden negatieve prikkels niet uitgesloten. Conform het advies van de Adviescommissie Vreemdelingenzaken, is het kabinet van mening dat deze negatieve maatregelen eerst en vooral binnen het migratiedomein gezocht moeten worden, zodat deze direct voelbaar zijn voor de personen en instanties die bij terugnamebeleid betrokken zijn. Dat betekent niet dat maatregelen buiten het migratiedomein op voorhand uitgesloten worden. Het kabinet zal elk voorstel voor negatieve prikkels zorgvuldig beoordelen op verwachte effectiviteit en proportionaliteit. Uiteindelijk gaat het om maatwerk per land waarbij de mogelijke impact op bredere belangen en doelgroepen zoals de allerarmsten zal worden meegewogen. Overigens wordt de Nederlandse voorkeur voor positieve prikkels breed gedeeld binnen de EU en de lidstaten.

De leden van de D66-fractie constateren dat het kabinet kritisch is op de financiële implicaties van de migratiecompacts. Wat voor alternatieve financiering stelt het kabinet voor?

23. Antwoord van het kabinet

Vooralsnog stelt het kabinet geen alternatieve financiering voor. Het kabinet vindt dat er eerst in kaart gebracht moet worden wat er nodig is voor de financiering van de compacts. Het kabinet is voorts van mening dat maatregelen primair gefinancierd dienen te worden binnen de plafonds van het meerjarig financieel kader 2014–2020 en het EOF.

Tot slot vragen de leden van de D66-fractie wat het kabinet ondernomen heeft om de Turkse autoriteiten aan te spreken op de tienduizenden Syriërs die, op de vlucht voor IS, vastzitten aan de grens met Turkije? Hoe valt volgens het kabinet het sluiten van de Turks/Syrische grens door de Turkse autoriteiten te rijmen met het non-refoulement principe?

24. Antwoord van het kabinet

Vooropgesteld zij dat refoulement niet aan de orde is in de situatie waarop deze leden doelen. Die situatie betreft immers personen die zich juist *niet* in Turkije bevinden en die door Turkije dus ook niet teruggestuurd kunnen worden. Voor zover gedoeld wordt op personen die zich wél in Turkije bevinden en daar een

verzoek om bescherming hebben gedaan, meent het kabinet, zoals ook aangegeven in een eerder schriftelijk overleg met uw Kamer, dat uitzetting zonder dat er een beslissing is genomen op dat verzoek een schending van het verbod van refoulement zou betekenen.

Het voorgaande neemt niet weg dat er zorgen blijven bestaan over de situatie in Noord-Syrië. Het kabinet heeft met grote regelmaat contact met Turkse ambtgenoten en blijft er voortdurend op hameren, net zoals de EU en organisaties als de UNHCR, dat Turkije het ruimhartige opvangbeleid dat het land tot nu toe hanteert, voortzet. Volgens VN-organisaties werkt Turkije constructief mee in deze dialoog. Nederland blijft op dit punt in nauw contact met UNHCR, zo sprak Minister Ploumen afgelopen week met de VN Hoge Commissaris Filippo Grandi over de situatie in het grensgebied. De Turkse autoriteiten stellen dat men nog altijd Syriërs doorlaat, met name zeer kwetsbare personen. Eerder heeft Turkije het grensbeleid versoepeld wanneer de situatie zeer kritiek werd, bijvoorbeeld ten tijde van de hevige strijd om Kobane.

Op humanitair terrein doet Nederland veel in Noord-Syrië. Zo doet Nederland dit jaar een grote bijdrage van 10 miljoen euro aan het pooled fund in Gaziantep dat voorziet in noodhulp in Noord-Syrië. Daarnaast is de Dutch Relief Alliance ook in Noord-Syrië actief. Door en via Turkije wordt bovendien humanitaire hulp in Syrië geboden via internationale humanitaire organisaties. Nederland blijft via UNHCR en NGO's die cross-border hulp leveren, in gesprek met Turkse autoriteiten over de situatie rond de Turks-Syrische grens.

Wat heeft de Europese Commissie al ondernomen en gerapporteerd naar aanleiding van de berichten over beschietingen van Syriërs bij de Turkse grens? Is de Minister bereid te pleiten voor een onafhankelijke waarnemingsmissie bij de Turks/Syrische grens?

25. Antwoord van het kabinet

In de afgelopen periode heb ik veelvuldig gesproken met de Turkse Minister van Buitenlandse Zaken Çavuşoğlu en de Minister van Europese Zaken Çelik, waarin ik naar deze berichten heb geïnformeerd. Conform de toezegging die Minister Ploumen aan uw Kamer heeft gedaan in het vragenuur op 21 juni jl. (Handelingen II 2015/16, nr. 98, Vragenuur) hebben zowel Minister Ploumen als ikzelf opnieuw onze zorgen op dit specifieke punt besproken met onze Turkse ambtgenoten. Zij staan open voor een constructieve dialoog, waarin wij hebben benadrukt dat de berichten over de incidenten zeer zorgwekkend zijn. Turkije verzekerde ons opnieuw dat de berichten van NGO's ook bij hen scherp op het netvlies staan en stelt dat de Turkse grenswachten opereren binnen de kaders van de Turkse wet. Nederland moedigt de Europese Commissie aan om de mogelijkheden om het toezicht op dit vlak te versterken, te onderzoeken. Toegang tot deze regio is echter niet eenvoudig vanwege de veiligheidsrisico's die gepaard gaan met het actieve conflict in het aangrenzende gebied.

EU Global Strategy

De Minister haalt de *EU Global Strategy* aan en dan specifiek in relatie tot het vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de EU. «Alhoewel het niet in de

lijn der verwachting ligt dat de visie op de rol van de EU in de wereld, zoals vervat in de *EU Global Strategy*, hierdoor drastisch verandert, zal een vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de EU mogelijk wel gevolgen hebben voor de implementatie van de strategie. Immers, zonder het Verenigd Koninkrijk zal het soortelijk gewicht van de EU in het geopolitieke krachtenveld veranderen», zo stelt de Minister. De leden van de VVD-fractie vragen de Minister om die laatste uitspraak nader toe te lichten. Wat wordt precies bedoeld met het veranderen van het gewicht van de EU in het geopolitieke krachtenveld? Welke lijn stelt de Minister voor om deze consequenties in juiste banen te sturen?

26. Antwoord van het kabinet

Met een vertrek van het Verenigd Koninkrijk (VK) uit de EU zou Nederland een gewaardeerde partner binnen de Unie verliezen – ook op het gebied van het Gemeenschappelijk Buitenland en Veiligheid Beleid. Een vertrek van het VK zou eveneens een verandering van de positie van de EU binnen het internationale krachtenveld met zich meebrengen.

De EU oefent namelijk internationaal invloed uit door onder meer als eenheid (tussen de lidstaten) op te treden en door de inzet van gemeenschappelijke capaciteiten. Het VK levert hieraan als lidstaat een belangrijke bijdrage. De invloed van de EU op het internationale bestel is momenteel bijvoorbeeld groter dankzij het permanente Britse lidmaatschap van de VN Veiligheidsraad en het feit dat het VK een prominente speler op veiligheids- en OS-terrein is. Een vertrek van het VK betekent ook het verlies van een EU-lidstaat met een grote economie en aanzienlijke handelsrelaties met landen wereldwijd.

In deze geglobaliseerde wereld vormen de economische banden tussen de EU-lidstaten en de rest van de wereld een belangrijk onderdeel van onze gezamenlijke, internationale positie. Een vertrek van het VK zou al met al een vermindering van de gezamenlijke capaciteiten van de EU betekenen. Hierdoor zou de Europese invloed op het internationale toneel veranderen op een moment dat de geopolitieke en veiligheidssituatiecontext van Europa in beweging is en de EU, zoals de strategie aangeeft, eensgezind de wereld tegemoet moet treden.

Tegelijkertijd betekent een vertrek van het VK geenszins dat de EU-lidstaten en het VK internationaal niet meer als eenheid zouden kunnen optrekken of hun capaciteiten niet meer zouden kunnen combineren. In de komende tijd zal duidelijk worden hoe de relatie tussen de EU en het VK er over de gehele breedte uit gaat zien – dit geldt ook voor onze samenwerking op internationale vraagstukken. Dit zou volgens het kabinet in acht genomen moeten worden bij de verdere uitwerking van de strategie, bijvoorbeeld ten aanzien van een sectorale strategie op het gebied van het Gemeenschappelijk Veiligheid en Defensiebeleid in brede zin.

De leden van de PvdA-fractie zijn blij dat de *EU Global Strategy* (EUGS)(Kamerstuk 21 501-20, nr. 1140) is gepresenteerd door Hoge Vertegenwoordiger (HV) Mogherini: we hebben lang op deze strategie moeten wachten. De leden van de PvdA-fractie staan in beginsel positief tegenover de EUGS. De prioriteiten die worden genoemd, zoals het werken aan veerkracht van de staten aan de Europese Oost- en Zuidflank en de aandacht voor een «global order» gebaseerd op het internationaal recht, zijn wat de PvdA betreft belangrijke pijlers voor het Europese buitenlandbeleid.

De genoemde leden vragen zich af wat nu de precieze status is van het document. De EUGS behoort tot de verantwoordelijkheid van HV Mogherini, maar het kabinet gaf eerder aan dat het voorstander is van eigenaarschap van de EU-lidstaten. Kan de Minister dit verder duiden? Hoe is het document in de Europese Raad ontvangen? Kan de Minister ook aangeven wat hij in dit kader precies bedoelt met «gezamenlijke boodschappen van de EU richting derde landen en internationale partners over de *EU Global Strategy*», zoals genoemd in de geannoteerde agenda?

27. Antwoord van het kabinet

De Europese Raad heeft in juni 2015 de Hoge Vertegenwoordiger gevraagd om in samenwerking met de lidstaten tot een EU Global Strategy te komen. De EUGS is uiteindelijk tot stand gekomen onder leiding van de HV met input van de lidstaten via een uitgebreid consultatieproces. Lidstaten zijn gevraagd om vooraf en achteraf commentaar te leveren op de verschillende hoofdstukken van de strategie. Ook de Commissie is actief betrokken bij de totstandkoming van de strategie. De gehele tekst is op 26 juni jl. onder embargo aan de lidstaten aangeboden als voorbereiding op de Europese Raad van 28-29 juni 2016 (Kamerstuk 21 501-20, nrs. 1127 en 1129). De EUGS moet gezien worden als een beleidsdocument, afkomstig van de HV.

De HV heeft de EUGS gepresenteerd aan de Europese Raad, waarna de ER deze presentatie verwelkomde en de HV uitnodigde om samen met de Raad en de Europese Commissie de concrete uitwerking hiervan ter hand te nemen. De nauwe betrokkenheid van de lidstaten in het proces naar een EUGS zou wat het kabinet ook voortgezet moeten worden bij de implementatie van de strategie.

De EUGS beoogt een visie te schetsen voor de rol van de EU in de wereld. Volgens het kabinet is het van belang dat de EU en de EU-lidstaten deze visie gezamenlijk uitdragen richting derde landen en internationale partners. Daarvoor zou het nuttig zijn om kernboodschappen te formuleren die overgebracht worden wanneer de gelegenheid zich voordoet.

De leden van de PvdA-fractie hebben ten slotte nog een aantal vragen ten aanzien van de gevolgen van de Brexit voor het buitenlands beleid van de EU. In de geannoteerde agenda is te lezen dat het soortelijk gewicht van de EU hierdoor zal afnemen. De leden van de PvdA-fractie vragen zich echter af of er ook geen positieve kanten zouden kunnen zitten aan het vertrek van het Verenigd Koninkrijk, aangezien dit land op het gebied van buitenlands beleid soms een remmende factor was, bijvoorbeeld als het gaat om de positie van de Europese Dienst voor Extern Optreden (EDEO) of om het hervormen van de VN-Veiligheidsraad. Hoe ziet de Minister dit? Biedt een Brexit ook kansen? Daarnaast zouden de genoemde leden graag horen of het kabinet mogelijkheden ziet om na het vertrek uit de EU nauw te blijven samenwerken met het Verenigd Koninkrijk. Het is immers zo dat ook geassocieerde landen zich kunnen aansluiten bij EU-posities op het gebied van buitenlands beleid. Zou dat voor het Verenigd Koninkrijk in de toekomst ook kunnen gelden?

28. Antwoord van het kabinet

Zoals in de beantwoording op vraag 27 reeds is vermeld, zal in de komende tijd duidelijk worden hoe de relatie tussen de EU en het VK er over de gehele breedte uit gaat zien. Het is daarom momenteel nog te vroeg om te kunnen speculeren over de

gevolgen van een aanstaand vertrek van het VK op het Gemeenschappelijk Buitenland en Veiligheid Beleid.

Veel onderwerpen waar EDEO zich voor inzet zijn complex en vereisen langdurige en ingewikkelde afstemming waar de belangen van alle EU lidstaten een rol spelen. Het is niet zozeer zaak dat een land (per definitie) een remmende of positieve factor is, het is eerder afhankelijk van het thema en specifieke knelpunten op dat moment.

Over VNVR-hervormingen is tot nu toe geen gezamenlijke EU positie mogelijk geweest. De positie van het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk als permanente leden gaf een speciale dynamiek aan EU gesprekken. Datzelfde geldt voor de ambitie van Duitsland (lid van G4) om permanent lidmaatschap te verkrijgen en de specifieke inzet van landen als Italië (lid van Uniting for Consensus). Een vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de EU zal dit naar verwachting niet veranderen, want veel is afhankelijk van de opstelling van andere lidstaten en bredere onderhandelingsdynamiek in de VN.

Binnen de EU wordt samengewerkt op afzonderlijke aspecten van VNVR-hervormingen, ondanks het ontbreken van een gezamenlijke positie op alle punten. Het Frans-Mexicaans veto-initiatief is een goed voorbeeld hiervan. Veel landen, inclusief Nederland, steunen dit initiatief.